

Kaisa-Maria Jokinen

KIUSAAMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN PERUSKOULUISSA
– KUVAILEVA KIRJALLISUUSKATSAUS

Hoitotyön koulutusohjelma
Terveystyön suuntautumisvaihtoehto
2016

KIUSAAMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN PERUSKOULUISSA – KUVAILEVA KIRJALLISUUSKATSAUS

Jokinen, Kaisa-Maria
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma
Maaliskuu 2016
Ohjaaja: Teeri, Sari
Sivumäärä: 35
Liitteitä: 7

Asiasanat: koulukiusaaminen, puuttuminen, toimintatavat, kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä kuvaileva kirjallisuuskatsaus koulukiusaamiseen puuttumisesta onnistuneesti peruskouluissa. Tavoitteena oli tuoda luotettavaa tietoa siitä, mitkä menetelmät ovat tulokselliset koulukiusaamiseen puuttumisessa sekä sen ehkäisyssä. Toisaalta tavoitteena oli myös, että tutkimustulosta voitaisi mahdollisesti hyödyntää peruskouluissa.

Kirjallisuuskatsaus aloitettiin etsimällä teoriatietoa tutkimusaiheesta. Teoriatietoon perehtymisen jälkeen tehtiin alustava kirjallisuuskatsaus, jonka jälkeen muodostettiin tutkimuskysymys. Tutkimuskysymys oli ”Millä menetelmin suomalaisessa peruskouluissa on puututtu onnistuneesti koulukiusaamiseen?”. Tutkimuskysymyksen pohjalta suoritettiin alkuperäistutkimusten haku eri tietokannoista, jonka jälkeen valittiin varsinaiset tutkimukset. Alkuperäistutkimusten valinnassa päädyttiin viiteen tutkimukseen, joista kolme oli Pro gradu -tutkielmaa, yksi väitöskirja ja yksi tutkimushanke.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, ettei ole olemassa vain yhtä ja selkeää tapaa puuttua onnistuneesti koulukiusaamiseen. Opettajan asenne, motivaatio ja tehokas puuttuminen kiusaamiseen nähtiin selkeästi positiivisena asiana. Vanhempien esimerkki ja vahva kiusaamisenvastainen toiminta vähentävät sitä. Kodin ja koulun välinen yhteistyö on erityisen tärkeä, muun muassa yhteistapaamiset ovat merkittävässä asemassa onnistuneessa puuttumisessa. Erilaiset toimintamallit ja -ohjelmat edistävät myös kiusaamiseen puuttumista. Näin ollen olennaisimmat keinot ovat interventio, yhteistyö ja toimintaohjelmat.

BULLYING AND INTERVENING IT AT PRIMARY SCHOOLS – DESCRIPTIVE LITERAL OVERVIEW

Jokinen, Kaisa-Maria

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Nursing Degree

March 2016

Supervisor: Teeri, Sari

Number of pages: 35

Appendices: 7

Keywords: bullying, intervention, method, literature review

The purpose of this thesis was to find out how successful it has been to intervene into bullying in primary schools. The aim was to bring trustful information about methods that have been productive and preventive on intervening bullying in schools. Also the aim was that research result could be utilized in primary schools.

Overview was started by looking theoretical information about the research subject. After acquainting to the theoretical information, a tentative literal overview was made. After that research Gallup poll was made. Research question was: ‘‘By which procedures in Finnish primary school has been intervened to school bullying successfully?’’. Based on the research question there was a carry out from the basis of original material from different databases. After that point choice was made from original studies. From original researches, there was a choice made from five researches, which included three Master’s thesis researches, one dissertation and one research project.

From the results of researches we can conclude, there is not only one and clear distinct way to intervene bullying in schools successfully. The attitude of teacher, motivation and efficient intervening into bullying were clearly seen as positive matter. Parents’ example and strong anti-bullying actions also promotes intervene to bullying. Co-operation between home and school is also very important; inter alia meetings together are in significant position when it comes to successful intervening to bullying. Different kinds of actions and programs also promote to intervene to bullying in school. Thus the most essential methods are the intervention, the cooperation and plans of action.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1	Koulukiusaaminen käsitteenä	6
2.2	Kiusaamiseen puuttumisen lähtökohdat	7
2.3	Laki opiskeluympäristöstä	10
2.4	Oppilashuolto.....	11
2.5	KiVa Koulu®- ohjelma.....	12
2.6	Vaakamalli®	13
3	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYS .	13
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	14
4.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus.....	14
4.2	Tutkimuskysymys	15
4.3	Aineiston valinta	16
4.4	Valittujen tutkimusten kuvaus	19
5	TUTKIMUSAINEISTON SISÄLLÖNANALYYSI	20
6	TULOKSET	24
6.1	Interventio	24
6.2	Yhteistyö.....	25
6.3	Toimintaohjelmat.....	27
7	POHDINTA.....	29
7.1	Tutkimuksen luotettavuus.....	29
7.2	Tutkimuksen eettisyys	30
7.3	Johtopäätökset.....	30
7.4	Jatkotutkimushaasteet ja kehittämishaasteet.....	34
	LÄHTEET.....	35
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Koulukiusaaminen on ollut puheenaiheena jo pitkään, mutta nyt se on entistäkin enemmän tapetilla esimerkiksi mediassa. On kehitetty erilaisia hankkeita koulukiusaamista vastaan, kuten esimerkiksi KiVa Koulu® -hanke. Myös julkisuudesta tutut henkilöt sekä artistit, Robin ja Elastinen ovat kyseisessä hankkeessa mukana. (KiVa Koulu®:n www-sivut 2015.)

Tutkimukset osoittavat, että noin 6-10 % oppilaista joutuu kiusaamisen kohteeksi suomalaisissa peruskouluissa (MLL:n www-sivut 2015). Jokainen on varmasti nähnyt tai kokenut jonkinlaista koulukiusaamista ja ollut mahdollisesti itse kiusaaja, kiusattu tai sivustakatsoja. Kiusaaminen on aina vakava asia. Koulukiusaamiseen puuttuminen on minulle sydämen asia tulevana terveydenhoitajana. Kiusaamiseen pitää kaikin mahdollisin keinoin puuttua sekä ennaltaehkäistä sen syntyä. Aiheeni on koulukiusaamiseen puuttuminen peruskouluissa ja menetelmänä käytän kuvailevaa kirjallisuuskatsausta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä kuvaileva kirjallisuuskatsaus koulukiusaamiseen puuttumisesta onnistuneesti peruskoulussa. Tavoitteena on saada näyttöön perustuvaa tietoa ja hyviä käytäntöjä siitä, miten koulukiusaamiseen voidaan puuttua onnistuneesti ja tuloksellisesti.

Tutkimustulosta voidaan mahdollisesti käyttää hyödyksi kouluissa, joissa muut menetelmät koulukiusaamiseen ovat olleet tuloksettomia. Koulussa terveydenhoitajat voivat hyödyntää tutkimustulosta, jos kiusaamistapauksia tulee ilmi terveystarkastuksen yhteydessä. Eräässä tutkimuksessa kävi ilmi, miten oppilaat kokivat kouluterveydenhoitajan olleen luottohenkikö, jolle voi aiheesta puhua (Sällilä 2011, 61).

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Koulukiusaaminen käsitteenä

Koulukiusaamisella tarkoitetaan koulussa tapahtuvaa monimuotoista kiusaamista. Se on joko tarkoituksellista tai suunnitelmallista vahingoittamista. Koulukiusaamista voi esiintyä eri muodoissa kuten; fyysisenä, henkisenä ja psyykkisenä. Tärkeää on muistaa kuitenkin, että olemme kaikki yksilöitä ja koemme sen eri tavoin. Puuttumisen kannalta on tärkeää se, miten ymmärrämme kiusaamisen. Tutkimusten kannalta kiusaamista määritellään pitkäaikaisena tapahtumana, jossa on mukana henkistä, fyysistä ja sosiaalista väkivaltaa. Useimmiten kiusaaminen kohdistuu yhteen henkilöön, mutta se voi myös kohdistua yhteisöön tai ryhmään. (Hamarus 2008, 11-12.)

Henkisenä kiusaamisena koetaan kaikkein vahvimpana sanallinen kiusaaminen, jolloin kiusattua nimitellään ja aiheutetaan pahaa mieltä hänelle. Sanallinen kiusaaminen voi tapahtua joko suullisesti tai kirjallisesti. Se voi olla pilkkaamista, haukkumista, ivaamista, uhkailua, nimittelyä tai selän takana puhumista esimerkiksi huhujen levittämistä toisesta. Yläkoulussa sanallinen kiusaaminen painottuu voimakkaammin kuin alakoulussa. (Hamarus 2008, 46.)

Internetissä tai sähköisessä viestinnässä tapahtuva sanallinen kiusaaminen on yleistynyt huomattavasti. Internetissä kiusaaminen on huomattavasti helpompaa ja on julkisempaa. Se yllyttää kiusaamisen vielä henkisesti väkivaltaisempaan suuntaan. Kuvia ja erilaisia videoita voidaan ladata internettiin ja sitä kautta pilkkavideot ja -kuvat voivat löytyä lukuisilta verkkopalvelun sivuilta. On tärkeää painottaa nuorille, että internettiin ladatut kuvat ja videot eivät ehkä ikinä poistu sieltä, vaikka ne poistaisi esimerkiksi omasta profiilista. (MLL:n www-sivut 2015.)

Psyykkisesti ja sosiaalisesti tapahtuvaa kiusaamista on syrjiminen tai eristäminen muusta kaveriporukasta. Se voi alkaa ensin pienin elein, jossa kiusattua ei pyydetä esimerkiksi mukaan viettämään vapaa-aikaa lähipiirin kanssa. Tämä tapa kiusata luokitellaan epäsuoraksi kiusaamiseksi, jolloin ei välitetä suoraa kohdistuvaa kiu-

saamista. Epäsuoraa kiusaamista voivat olla myös epäsuorat vihjailut, monimerkitykselliset viestit tai pilkalliset vivahteet. Ilmeillä ja eleilläkin voidaan epäsuorasti ilmaista kiusaamista. (Hamarus 2012a, 38.)

Fyysinen kiusaaminen on suoraan kohdistuvaa kiusaamista kiusatulle. Fyysistä ovat töniminen, potkiminen, raapiminen, kuristaminen, lyöminen, sylkeminen, tavaroiden vieminen tai tuhoaminen, nipistely, tökkiminen ja toisen telkeäminen suljettuun tilaan. Äkillinen fyysinen kiusaaminen voi olla alku kiusaamiselle tai se voi olla jo pitkään jatkuneen kiusaamisen lopputilanne. Fyysinen kiusaaminen on jo niin näkyvää, että siihen puututaan nopeasti. Fyysisestä kiusaamisesta voi jäädä todisteita kiusatun kehoon, kuten mustelmat, arvet, haavat, revenneet vaatteet tai rikkiäiset tavarat. (Hamarus 2012a, 38.)

2.2 Kiusaamiseen puuttumisen lähtökohdat

Vastuuta koulukiusaamiseen puuttumisesta ja sen loppumisesta heitellään koulun ja kodin välillä. Kuitenkin monien tutkimusten mukaan koulukiusaaminen tapahtuu pääsääntöisesti koulun alueella, jolloin vastuu on koululla. Koulun vastuu on ainoastaan se mitä tapahtuu koululla. Lasten peruskasvatus ja vastuu ovat vanhemmillä/huoltajilla. Tärkeintä on opettaa kunnioitus toisia ihmisiä kohtaan. Vanhempien/huoltajien on tarkoitus tukea koulun toimintoja, jotka ennaltaehkäisevät ja puuttuvat koulukiusaamiseen. (Salmivalli 2010, 32–33, 37.)

Salmivallin mukaan kiusaamiseen puuttumisen lähtökohdat ovat: koulutason keinot, luokkatason keinot, yksilötason keinot ja vanhempien keinot. Koulutason keinoissa hän painostaa tiedostamista ongelmasta ja siihen perehtymisestä sekä sitoutumisesta. Erinomaisena keinona on myös kyselylomakekartoitus sekä työryhmän nimeäminen, joka vastaa kiusaamistapauksien selvittelystä. Toimintamallien kehittäminen on myös oleellista. (Salmivalli 2010, 66.)

Luokkatason keinoina ovat keskustelut kiusaamisesta, yhteiset pelisäännöt, jotka vastustavat kiusaamista, enemmän pienryhmätyöskentelyä, erilaisia rooli- ja eläytymis-

harjoituksia, valmiiden materiaalien käytön lisääminen sekä itse tuotettu materiaali esimerkiksi teematunnille. (Salmivalli 2010, 75.)

Yksilötasolla on ehdotonta välitön puuttuminen tilanteisiin, kokonaisvaltaisen tuen antaminen kiusatulle, keskusteleminen kiusaamiseen osallistuneiden kanssa, ratkaisun löytyminen tasa-arvoisesti, tarvittaessa vanhemmat mukaan tilanteeseen ja pitkäaikaisseuranta. (Salmivalli 2010, 91.)

Vanhempien keinoina ovat aktiivisuus omaa lastaan kohtaan, osallistuminen koulun ja kodin väliseen yhteistyöhön, kiusaamisen ottaminen vakavasti, yhteistyö muiden vanhempien kanssa, lapsen käyttäytymiseen puuttuminen, syrjäytymisen ehkäiseminen auttamalla luomaan ystävyys-suhteita lapselleen ja keskusteleminen kiusaamisesta yleisesti. (Salmivalli 2010, 96.)

Koululla tulee olla selkeät toimintamallit koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen. Koulukiusaamista tulee käsitellä koulussa ja aiheesta tulee puhua suoraan sekä totuudenmukaisesti. Koululla tulee olla selkeät säännöt, joita noudattaa koko koulu, sekä oppilaat että opettajat. Sitoutumista ennaltaehkäisevään koulukiusaamiseen ja siihen puuttumiseen on oltava koko koulun henkilökunnalla ja oppilailla. Niihin tulee puuttua nopeasti ja vakavasti. Vastuu tilanteisiin puuttumisesta on aina aikuisella. Kiusaamisesta tulee puhua myös vanhempien kanssa esimerkiksi vanhempainilloissa. (MLL:n www-sivut 2015.)

Tukioppilaiden tulee myös havainnoida tilanteita ja tarvittaessa ilmoittaa niistä opettajille. Tukioppilastoiminta muodostuu peruskoulun 8. ja 9. -luokkalaisista vapaaehtoisista oppilaista. Heidän tarkoituksena on luoda hyvää henkeä koulun arkeen ja toimivat silminä sekä korvina koulussa. Heidän tehtäviinsä kuuluu tutustuttaa uudet 7. luokkalaiset oppilaat kouluun, pitää teemapäiviä ja järjestää välituntitoimintaa. Myös oppilailla velvollisuus kertoa kiusaamisesta opettajille. (MLL:n www-sivut 2015.)

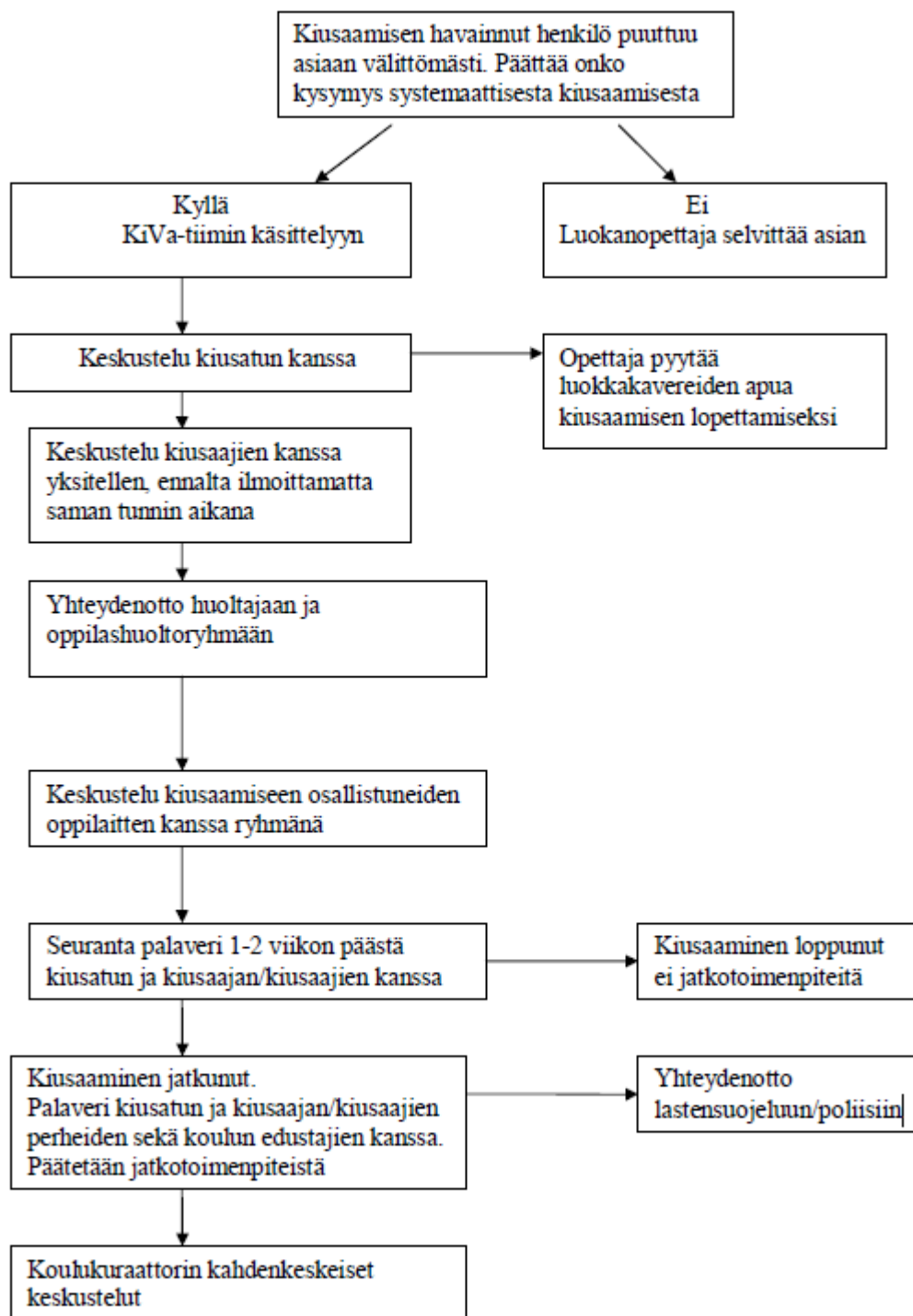
Oppilashuoltoryhmän vastuu on selvittää tilanne koulukiusaamisesta ja pohtia jatko-toimenpiteitä yhteisymmärryksessä huoltajien kanssa. Välituntivalvonnan aikana tulee havainnoida ja puuttua tarvittaessa tilanteisiin. Välitunnilla pitäisi olla enemmän välituntivalvojia, jotka pystyvät havainnoimaan kokonaisvaltaisesti. Kiusatulla tulee

olla luottohenkilö, jolle voi puhua tilanteestaan ja tarvittaessa saada asiantuntija-apua. Kiusaaminen on rikos ja siitä tulee olla selkeästi tiedotettu koululla julkisissa tiloissa. (MLL:n www-sivut 2015.)

Yhtenä esimerkkinä koulukiusaamiseen puuttumisesta on Espoon Saunalahden koulun selkeät toimintamallit. Selvittelyn voi havainnoida kuviosta 1. Kuviossa kerrotaan, miten kiusaamisen havainnut henkilö puuttuu tilanteeseen välittömästi. Hän havainnoi onko kiusaaminen systemaattista. Systemaattisella kiusaamisella tarkoitetaan toistuvaa kiusaamista, jonka tiedetään jatkuneen jo hetken aikaa. (KiVa Koulu®:n www-sivut 2015.) Jos kiusaamisen todetaan olevan kertaluonteista, ottaa luokanopettaja tehtäväkseen selvittää asian. Jos todetaan kiusaamisen olevan systemaattista, tulee KiVa-tiimi selvittämään asian.

Saunalahden koulu on yksi KiVa Koulu -ohjelman käyttäjistä. Ohjelmaan kuuluu KiVa-tiimi, jonka ensisijaisena tehtävänä on lähteä selvittämään tilannetta. Tiimi muodostuu vähintään kolmesta koulun henkilökunnan henkilöstä. (KiVa Koulu®:n www-sivut 2015.) Keskustellaan kiusatun kanssa tilanteesta ja opettaja pyytää luokkakavereilta apua kiusaamisen lopettamiseksi. Keskustellaan myös kiusaajien kanssa yksitellen, varoittamatta etukäteen mahdollisimman nopeasti, viimeistään tunnin sisään ensimmäisestä keskustelusta.

Keskusteluiden jälkeen otetaan yhteyttä osallisten huoltajiin ja oppilashuoltoryhmään. Oppilashuoltoryhmä pohtii, miten kiusaamiseen pystytään moniammatillisesti puuttumaan. Oppilashuoltoryhmä keskustelee kiusaajien kanssa ryhmänä. Tämän jälkeen, viimeistään kahden viikon päästä pidetään palaveri, johon osallistuvat ovat kiusattu, kiusaaja(t), oppilashuoltoryhmän jäsen ja opettaja. Kiusaaminen voi olla mahdollisesti loppunut tässä vaiheessa, ellei ole, pidetään keskustelun jälkeen yhteispalaveri (kiusattu, kiusaaja(t), heidän vanhempansa ja koulun edustaja), jossa päätetään jatkotoimenpiteistä. Tässä vaiheessa otetaan yhteys lastensuojeluun ja poliisiin tapauksesta, sillä oppilaalla ei ole lain mukaista turvallista opiskeluympäristöä koulussa. Jatketaan toimenpiteitä kuraattorin kahdenkeskeisillä keskusteluilla.

Kuvio 1 Kiusaamistapausten selvittely (Saunalahden koulu 2012, 5)

2.3 Laki opiskeluympäristöstä

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskelu-ympäristöön. Turvallisuudella tarkoitetaan fyysistä ja henkistä turvallisuutta. Laissa

kielletään sellaisten aineiden tai esineiden tuomisen kouluun tai työpaikalle, mitkä voivat aiheuttaa uhkaavia vaaratilanteita itselle tai muille yhteisössä. Kouluilla on velvollisuus puuttua ja ehkäistä koulukiusaamista toimintasuunnitelman kautta. Tällaisen toimintasuunnitelman tulee suojata oppilaita kiusaamiselta sekä väkivallalta ja häirinnältä. Opetuksen järjestäjän tulee valvoa toimenpidesuunnitelman toteutumista ja laatia kurinpitokeinoja. Hänen kuuluu myös hyväksyä järjestyssäännöt, jotka edistävät esteetöntä opiskelua, koulun sisäistä järjestystä, kouluyhteisön viihtyisyyttä ja turvallisuutta. Laki velvoittaa koulun opettajaa tai rehtoria ilmoittamaan oppilaan huoltajalle tai muulle laisille edustajalle koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta kiusaamisesta, häirinnästä tai väkivallasta, jotka ovat tulleet koulun tietoon. (Perusopetuslaki 628/1998, 29 §.)

2.4 Oppilashuolto

Koulun oppilashuoltotyötä toteutetaan kahdella eri tasolla; hyvinvointiryhmänä ja yksilökohtaisena oppilashuoltoryhmänä. Hyvinvointiryhmässä käsitellään yleisiä asioita, kuten esimerkiksi kiusaamis- ja päihdesuunnitelmien toteuttamista. Ryhmän kokoonpanolla ei ole tässä vaiheessa salassapidon kannalta merkitystä. Yksilökohtainen oppilashuoltoryhmä on tarkoitettu yhden oppilaan käsittelyä varten. Ryhmässä ovat paikalla ovat vain ne, joille asian käsittely kuuluu. Käsittelyssä voidaan käydä läpi muun muassa oppilaan heikkoa koulumenestystä tai sosiaalisesti heikkoa asemaa kouluyhteisössä. Tällainen toiminta edellyttää oppilaan ja huoltajan suostumusta. (Opetushallitus 2014, 77-81.)

Oppilashuollon tehtävänä on edistää ja ylläpitää oppilaan psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia ja terveyttä. Opetussuunnitelmaan sisältyy oppilashuolto, joka koostuu psykologin-, kuraattorin- ja kouluterveydenhuollon palveluista. Oppilashuoltoryhmään kuuluvat muun muassa rehtori, kuraattori, erityisopettaja, opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja ja sen luokan opettaja, jonka luokka on oppilashuoltoryhmän/hyvinvointiryhmän käsittelyssä. (Opetushallitus 2014, 77-81.)

Oppilashuoltotyön keskeinen tavoite on ennaltaehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen lasten vaikeuksiin. Ensisijainen vastuu on koulun henkilökunnalla.

Oppilashuoltotyön perusta on luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajan osallisuuden tukeminen. Oppilashuollon palvelut tulee olla helposti saatavilla ja lain edellyttämässä määrättyssä ajassa. (Opetushallitus 2014, 77-81.)

2.5 KiVa Koulu®- ohjelma

KiVa Koulu -ohjelma on opetusministeriön rahoittama hanke, joka toteutettiin Turun yliopiston psykologian laitoksen ja Oppimistutkimuksen keskuksen yhteistyönä. Hankkeen toimenpideohjelma toteutettiin vuosina 2006-2009. KiVa Koulu-hankkeen tavoitteena oli koulukiusaamisen vähentäminen ja ennaltaehkäiseminen erilaisin keinoin. Muun muassa lisäämällä tietoisuutta ryhmän merkityksestä kiusaamisessa, herättelemällä empatiaa kiusattuja kohtaan ja tarjoamalla turvallisia keinoja/tapoja tukea kiusattua. Hanke oli tarkoitettu luokka-asteille 1-3, 4-6 ja 7-9. (KiVa Koulu®:n www-sivut 2016.)

Ohjelman materiaali on käytännönläheinen ja monipuolinen, joka tarjoaa konkreettisia toimenpideohjelmia kiusaamisen suhteen. Ohjelmaan sisältyy muun muassa tietokonepelejä ja erilaisia verkkoympäristöjä. Ohjelma ei kohdistu pelkästään yksilöön vaan koko ryhmään, vastuu yhteisestä hyvinvoinnista on jokaisella oppilaalla. Ohjelma kehottaa koulua valitsemaan vähintään kolme henkilöä henkilökunnasta koulun KiVa-tiimiin. KiVa-tiimi ensisijainen tehtävä on kiusaamistapauksien selvittäminen. Ohjelmassa järjestetään erilaisia oppitunteja oppilaille, ensimmäisen luokan oppitunneilla tutustutaan toisiin luokkalaisiin erilaisin leikein, mielikuvaharjoituksin, lyhytfilmein ja tehtävillä. Neljännen luokan oppitunneilla toistuu samat teemat, ainoastaan tässä yritetään kasvattaa luokan ryhmähenkeä ja ryhmittymistä. Seitsemännellä luokalla teemoina oppitunneilla ovat; vuorovaikutus ryhmässä, minä ja muut, kiusaamisen muodot ja mekanismit, kiusaamisen seuraukset ja vastavoimat sekä yhteenveto teemoista. (KiVa Koulu®:n www-sivut 2016.)

KiVa Koulu- ohjelmaan on rekisteröitynyt jo noin 2300 koulua, joka vastaa lähes 90% perusopetusta vastaavista kouluista. Rekisteröityminen on ollut maksullista vuodesta 2011 lähtien. (KiVa Koulu®:n www-sivut 2016.)

2.6 Vaakamalli®

Vaakamallin pääperiaate on vaikuttaa sosiaaliseen hyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen. Vaakamalli rakentuu kolmesta osasta: ensimmäinen osa on yhteisymmärryksestä kiusaamisesta ja hyvinvoinnista, toinen osa koostuu kiusaamiseen puuttumisen menettelytavoista ja kolmas osa koostuu hyvinvointia ennaltaehkäisevistä tekijöistä. Malli perustuu laajan tutkimustietoon ja sen tarkoituksena on tukea opettajien ammattitaidon kehittämistä. Ennaltaehkäisevätyö pyritään konkretisoimaan opettajien arkeen. Malli on pyrkinyt huomioimaan myös yhteisön haasteet, osaamiset ja mahdollisuudet. Tarkoituksena on myös, että yhteisön jäsenet soveltavat omat keinonsa tavoitteisiin pääsemisessä. Malli muuttaa asenteita, edistää ymmärrystä ja jää elämään yhteisön arjessa. (Hamarus 2012b.)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYS

Tutkimuksen tarkoitus on kuvata tekijöitä, jotka liittyvät ilmiöön tai tutkimusalueeseen yleisesti. Tavoite kuvaa tutkimuksen hyödynnettävyyden näkökulmasta eli sen mitä hyötyä tutkimuksesta tulee olemaan. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 156-157.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä kuvaileva kirjallisuuskatsaus koulukiusaamiseen puuttumisesta onnistuneesti peruskouluissa. Tavoitteena on tuoda luotettavaa tietoa siitä, mitkä menetelmät ovat tulokselliset koulukiusaamiseen puuttumisessa sekä sen ehkäisyssä. Toisaalta tavoitteena on myös, että tutkimustulosta voitaisi mahdollisesti hyödyntää peruskouluissa.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmällä. Yleisesti kirjallisuuskatsaus on vuosikymmeninä monipuolistunut sekä vakiintunut hoitotieteessä ja muussa terveystieteellisessä tutkimuksessa. Kirjallisuuskatsauksen menetelmiä ovat muun muassa systemaattinen kirjallisuuskatsaus, kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineistot ovat laajoja ja se on yleiskatsaus ilmiöstä. Menetelmää käytetään silloin, kun halutaan etsiä vastauksia kysymyksiin, mitä ilmiöstä mahdollisesti tiedetään. Aineiston valintaa eivät rajaa metodiset säännöt. Sattumanvaraisuuden ja subjektiivisuuden vuoksi kuvailevaa kirjallisuuskatsausta on kuitenkin kritisoitu. Siitä huolimatta tämä menetelmä antaa ohjat tarkentaa tutkimusta erityiskysymyksiin perustellusti argumentoimalla. Tutkittava aihe pystytään kuvaamaan laaja-alaisesti. Lopputuloksesta yleiskatsauksella saadaan tekijänsä näköinen. (Salminen 2011, 6.)

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmät voidaan luokitella kahteen eri luokkaan; integroiva ja narratiivinen menetelmä. (Salminen 2011, 6). Narratiivisessa menetelmässä pyritään tekemään kirjallisuuskatsauksesta laaja kuva käsiteltävästä aiheesta, jossa näkyy kehityksen kulku ja aiheen historia. Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa pyritään sellaiseen lopputulokseen, mikä on helppolukuinen. (Salminen 2011, 7.)

Integroivassa menetelmässä halutaan kuvata aihetta mahdollisimman monipuolisesti. Tämä on erinomainen tapa tuoda uutta tietoa jo tutkitusta aiheesta. Integroiva katsaus eroaa narratiivisesta katsauksesta siten, että kriittisen tarkastelun voidaan oleellisesti katsoa kuuluvan siihen. (Salminen 2011, 8.) Tähän olen myös pyrkinyt kirjallisuuskatsausta tehtäessä, jossa on mielestäni näitä piirteitä.

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus muodostuu neljästä eri vaiheesta. Ensimmäinen vaihe on tutkimuskysymyksen muodostaminen, toinen vaihe on aineiston kerääminen, kolmas vaihe muodostuu aineiston kuvailusta ja viimeinen vaihe tulosten tarkastelusta. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikanen 2013, 292, 294.) Työni aloitin tutkimusmateriaalin hakemisella, minkä tein mahdollisimman kattavasti muodostaen samalla tutkimuskysymystä, josta on tarkemmin kappaleessa 4.2.

Alustavan kirjallisuuskatsauksen tein tutkimuskysymyksen valikoituessa. Tämän jälkeen kävin Satakunnan ammattikorkeakoulun informaation ohjauksessa 11.2.2016, josta sain laajan informaation erilaisista tiedonhakukannoista opinnäytetyötäni ajatellen. Aloitin analysoimalla kriittisesti tutkimukseeni soveltuvia tutkimusaineistoja. Valitut tutkimukset ovat selitetty tarkemmin kappaleessa 4.3. Tutkimustulosten analysoinnin jälkeen tein selkeän yhteenvedon tuloksista ja johtopäätöksistä.

4.2 Tutkimuskysymys

Tutkimusongelmaa on hankala määritellä, mutta se sisältää kysymyksen tai kysymysten muodossa sen, mistä aiheesta halutaan tutkia sekä tietää (KvaliMOTV www.kvalimotv.fi sivut 2015). Koko tutkimusprosessia ja kuvailevaa kirjallisuuskatsausta ohjaa tutkimuskysymys. Useimmiten tutkimuskysymystä muodostaessa on tehty alustavasti kirjallisuuskatsaus aineistosta. Alustavan kirjallisuuskatsauksen avulla tutkimuskysymys määritellään ja näin liitetään osaksi laajempaa käsitettä. Tutkimuskysymyksen tulee olla täsmällinen ja rajattu, jotta voidaan onnistuneesti lähteä tutkimaan syvällisemmin aineistoa. (Kangasniemi ym. 2013, 294–295.)

Tutkimuskysymyksenä halusin painottaa koulukiusaamisen ja siihen puuttumisen. Monet kysymykset nousivat mieleen perehtyessäni kiusaamiseen käsitteenä. Lopuksi tutkimuskysymystä muodostaessa käytin apuna ajatuskarttaa, johon laitoin esille tulleita asioita perehtyessäni aineistoon (liite 1). Halusin selvittää aiheitani suomalaisissa kouluissa, sillä aihe kansainvälisesti on liian laaja. Toiseksi halusin selvittää onnistuneita menetelmiä yläkouluissa, mutta aiheita löytyi vain muutamia. Päädyin tarkastelemaan kysymystä ala- ja yläkouluissa. Opinnäytetyön tavoitteena on siis selvittää

tää, mitkä ovat onnistuneet menetelmät puuttua koulukiusaamiseen peruskouluissa ja näin ollen tutkimuskysymykseni on:

Millä menetelmin suomalaisessa peruskoulussa on puututtu onnistuneesti koulukiusaamiseen?

4.3 Aineiston valinta

Aineiston haussa kiinnitetään huomiota jokaisen tutkimuksen vastaavuutta tutkimuskysymykseen ja miten tutkimukset jäsentävät, täsmentävät, kritisoivat tai avaavat tutkimuskysymystä. Mikä on näiden tutkimusten näkökulma ja millaisia ne ovat suhteutettuna muuhun valittuun aineistoon. Tutkimusaineisto muodostuu jo aiemmin julkaistuista tutkimuksista, jotka ovat tutkimuksen kannalta oleellisia. Valittavat tutkimukset voidaan hakea elektronisista tieteellisistä tietokannoista tai manuaalisella haulla tieteellisistä julkaisuista. (Kangasniemi ym. 2013, 295–296.)

Suoritin alustavan kirjallisuuskatsauksen ennen informaation ohjausta, jotta tiedonhaun eroavaisuudet olisi selkeästi havaittavissa ja näin tuoden myös luotettavuutta tutkimusten valintaan. Alustavan kirjallisuuskatsauksen tein kolmesta eri tietokannasta: Melinda, Arto ja Medic. Sanahakuina käytin koulukius? ja puuttu?. Melindasta löytyi kaikista kattavimmin julkaisuja. Arto:sta löytyi myös, mutta vain yksi vastasi sisäänottokriteereitani. Sisäänottokriteerit olivat: tieteellinen tutkimus (väitöskirja, pro gradu, liseniaattityö tai kandidaatin työ) tai tieteellinen tutkimusartikkeli, tutkimukset ovat julkaistu vuosien 2005-2015 aikana, kielenä suomi tai englanti, vastaa tutkimuskysymystä, käsittelee koulukiusaamiseen puuttumista ja rajautuu yläkouluun (7-9 lk.). Medic:stä löytyi kaksi, mutta ne jouduin poissulkemaan, sillä ne eivät vastanneet sisäänottokriteereitani (taulukko 1.)

Taulukko 1. Alustava kirjallisuuskatsaus

Tietokanta	Hakusanoilla tehdyt tulokset	Kriteerien täytämät julkaisut	Hyväksytyt julkaisut
Melinda	27	9	6
Arto	12	1	0
Medic	2	0	0

Valinnassa voidaan käyttää tukena taulukkoa, vaikka sitä ei välttämättä raportoida julkaisussa. Tällaisen menetelmän tavoitteena on jäsentää valittua aineistoa, arvioida luotettavuutta ja tunnistaa valittujen tutkimusten sisältämä sisällöllinen anti suhteutettuna tutkimuskysymykseen ja muihin valittuihin tutkimuksiin. (Kangasniemi ym. 2013, 296.)

Alustavan kirjallisuuskatsauksen jälkeen muokkasin sisäänottokriteereitä yhä enemmän tutkimuskysymystä koskevimmiksi. Mukaan otettavien tutkimusten sisäänottokriteerit ovat:

- on tieteellinen tutkimus (väitöskirja, pro gradu, tai kandidaatin työ) tai tieteellinen tutkimusartikkeli
- tutkimukset ovat julkaistu vuosien 2006-2016 aikana
- kielenä suomi tai englanti
- vastaa tutkimuskysymykseen
- käsittelee koulukiusaamiseen puuttumista
- rajautuu peruskouluun (1-9 lk.)
- tutkimus on luettavissa elektronisena aineistona

Sisäänottokriteereiden vakiintuessa ja informaation ohjauksen jälkeen aloitin varsinaisen kirjallisuuskatsauksen. Huomioidessa kriteerit suoritin mukaan otettavien tutkimusten haun, johon tutustuin vaiheittain. Luin aineiston tiivistelmän, ellei sisältö selvinnyt tiivistelmästä, luin lopuksi aineiston kokonaan.

Alustavan kirjallisuuskatsauksen ja informaation ohjauksen jälkeen muodostin hakusanoja monipuolisemmin. Taulukosta näkee, millä hakusanoin olen etsinyt mistäkin tietokannasta, mitkä täyttävät kriteerit ja mitkä aineistot olen hyväksynyt. Hyväksytyt julkaisut löytyivät lopuksi sillä perusteella, että halusin tuoda opettajien sekä oppilaiden näkökulmasta onnistuneita puuttumisia kiusaamisen suhteen ja mahdollisimman monipuolisia sekä erilaisia tutkimuksia. (Taulukko 2.) Näin voidaan verrata, että aineistoja löytyi monipuolisemmin varsinaisen kuin alustavasta kirjallisuuskatsauksessa (taulukko 1 & 2).

Taulukko 2. Kirjallisuuskatsaus

Tietokanta ja hakusanat	Hakusanoilla tehdyt tulokset	Kriteerien täyttämät julkaisut	Hyväksytyt julkaisut
Melinda (koulukius? OR kiusaami? OR koulu?, puuttu? OR tuki? OR auttami?)	184	14	5
Arto koulukius? kiusaami? koulu?, puuttu? auttami?	12	0	0

Valitsin alkuperäisaineistot lopuksi Melinda:sta hyvän kattavuuden vuoksi. Arto:sta löytyi aiheeseeni liittyviä aiheita osittain, mutta aiheet eivät käsitelleet koulukiusaamiseen puuttumista tai vastannut tutkimuskysymykseeni. Hyväksytyissä julkaisuissa sisäänottokriteerit täyttyvät, ovat monipuolisesti kattavat ja tutkimuskysymykseeni mukaiset. Tutkimusaineistoissa ei ole päällekkäisyyksiä. Hyväksytyjä julkaisuja valikoitui yhteensä viisi.

4.4 Valittujen tutkimusten kuvaus

Konttisen (2010) Pro gradu -tutkielmassa tavoitteena oli saada selville tapahtuman kulku onnistuneessa ja toisaalta epäonnistuneessa koulukiusaamiseen puuttumisessa sekä ketkä siihen puuttuivat. Tutkimus oli kvalitatiivinen ja koostui eläytymiskirjoitelmista sekä teemahaastatteluista. Kohderyhmänä oli seitsemäsluokkalaiset lapset. Eläytymiskirjoitelmia kerättiin 49 kappaletta ja teemahaastatteluja oli neljä (4). Eläytymiskirjoitelmista arvottiin neljä (4) oppilasta vielä teemahaastatteluun. Tässä tutkimuksessa haluttiin tuoda oppilaiden näkökulmia koulukiusaamiseen puuttumisesta (liite 2.)

Mäntylän ym. (2013) kunnallisalan kehittämissätiön rahoittamassa tutkimushankkeessa oli tavoitteena saada selville; mikä on riittävää puuttumista koulukiusaamiseen, kenen vastuu ja millä keinoin puuttumisen ongelmia voitaisiin ratkaista tai kiusaamista ennaltaehkäistä. Tutkimus oli kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen. Aineisto koostui sähköisestä lomakekyselystä, joka linkitettiin kahdeksi viikoksi erilaisille keskustelufoorumeille. Lomakekysely oli suomen- ja ruotsinkielinen. Kohderyhmänä oli koulukiusaamisen kohteeksi joutuneet peruskoulun oppilaat. Lomakekyselyyn vastasi 257 henkilöä. Tutkimuksen näkökulma pidettiin uhrilähtöisenä. (Liite 3.)

Saarenon (2015) väitöskirjassa hän käsitteli neljää (4) eri alkuperäistutkimusta, joista kolme (3) oli empiirisiä tutkimuksia alakoulusta ylempien luokka-asteiden oppilaista. Tutkimuksessa oli neljä (4) tavoitetta. I tavoite oli tutkia mitkä ovat yksilö-, luokka- ja koulutason riskitekijöiden yhteyksiä kiusatuksi joutumiseen. II tavoite oli selvittää mekanismit yksilö- ja luokkatasolla, jotka selittävät KiVa Koulu- ohjelman kiusaamisvastaisen vaikutuksen suomalaisissa kouluissa. III tavoite oli katsaus tähänastiseen tutkimukseen luokka- ja koulukontekstien merkitystä kiusaamiselle ja kiusatuksi joutumiselle. IV tavoite oli huomioida miten luokkayhteisö vaikuttaa kiusatuksi joutumisen itsearvioiden ja toveriarvioiden yhteneväisyyteen. (Liite 4.)

Salon & Takalon (2014) Pro gradu -tutkielmassa tavoitteena oli selvittää alakoulun luokanopettajien käsityksiä ja kokemuksia koulussa käytössä olevasta kiusaamisen vastaisesta interventiomallista, KiVa Koulu -ohjelmasta tai Vaakamalli -koulutuksesta. Tutkimus oli kvalitatiivinen. Aineisto koostui teemahaastatteluista.

Kohderyhmänä oli kahdeksan (8) luokanopettajaa ympäri Suomea. Neljän (4) luokanopettajan kouluissa käytössä oli Vaakamalli ja KiVa Koulu- ohjelma oli käytössä myös neljän (4) luokanopettajan kouluissa. Tutkimuksessa oli myös tarkoitus selvittää, miten nämä mallit sekä ohjelmat auttavat opettajia havaitsemaan ja ennaltaehkäisemään kiusaamista ja puuttumaan siihen. (Liite 5.)

Sällilän (2011) Pro gradu -tutkielmassa tavoitteena oli saada nuorten ääniä sekä näkemyksiä esille aiheesta, joka koskettaa monia joka päivä. Tarkoituksena oli tuoda esille tulevien tukioppilaiden kokemuksia koulukiusaamisesta omassa koulussa, sekä kenelle koulussa kiusaamisesta voi puhua ja mitä koulun henkilökunta tekee kiusaamistapauksissa. Tutkimus oli kvalitatiivinen tapaustutkimus, jonka kohderyhmänä oli kahdeksaluokkalaiset nuoret. Aineisto koostui 166 aineistosta, puolet aineistosta oli avoimia kyselylomakkeita ja loput koostuivat ryhmätöistä. Ryhmätöissä teemana oli kiusaaminen. (Liite 6.)

5 TUTKIMUSAINEISTON SISÄLLÖNANALYYSI

Erlaisia analyysimenetelmiä ovat muun muassa sisällönanalyysi, historiallinen analyysi ja diskurssianalyysi. Historiallisessa analyysissä tuodaan esille kokonaiskuva menneisyydestä. Aineistoa sekä tapahtumia kuvataan mahdollisimman todenmukaisesti. Sisällönanalyysi on tekstianalyysi, jolla pyritään tuomaan inhimillisiä merkityksiä aineistosta. Diskurssianalyysissä analysoidaan, miten merkityksiä tuotetaan aineiston tekstissä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104.)

Tutkimusaineiston analysoin sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysillä tarkastellaan valmiina olevia tekstimuotoja tai sellaiseksi muutettuja aineistoja. Tässä menettelytavassa tekstimuotoon muutetut aineistot voivat olla lähes mitä vain: keskustelu/haastattelu, puhelu, kirja, päiväkirja, kirje, artikkeli, dialogi tai raportti. Tällä menettelytavalla pyritään saamaan tiivistetty kuva tutkittavasta ilmiöstä/aiheesta. Aineistoa analysoidaan systemaattisesti ja objektiivisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

Sisällönanalyysia aloittaessa täytyy ensin määrittää analyysiyksikkö. Analyysiyksikkö voi olla yksittäinen sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus, joka kuitenkin sisältää lauseita. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Eli analyysiyksikkö tässä sisällönanalyysissa on tutkimuslauseeni: Millä menetelmin suomalaisessa peruskoulussa on puututtu onnistuneesti koulukiusaamiseen?

Tuomen ja Sarajärven mukaan analyysi tapahtuu kolmivaiheisena prosessina. Ensimmäinen vaihe on redusointi (= aineiston pelkistäminen), toinen vaihe on aineiston klusterointi (= ryhmittely) ja viimeinen eli kolmas vaihe on abstrahointi (= teoreettisten käsitteiden luominen). (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Opinnäytetyön aineiston olen lukenut systemaattisesti ja kriittisesti redusoinut taulukon muodossa pitäen samalla mielessä tutkimuskysymyksen (taulukko 3). Aineiston redusoinnilla tarkoitetaan opinnäytetyön kannalta tutkimuksen tiivistämistä haluttuun muotoon tai pilkkomista haluttuihin osiin, jolloin ollaan karsittu epäolennaisimmat tiedot tai asiat pois. Tämä tarkoittaa, että aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimuskysymys. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.) Aineistoja luettuani poimien niistä tutkimuskysymykseeni lyhyesti vastaavat lauseet, eli poimien alkuperäisilmaisut aineistoista, jotka vastaavat tutkimuksen tiivistämistä haluttuun muotoon.

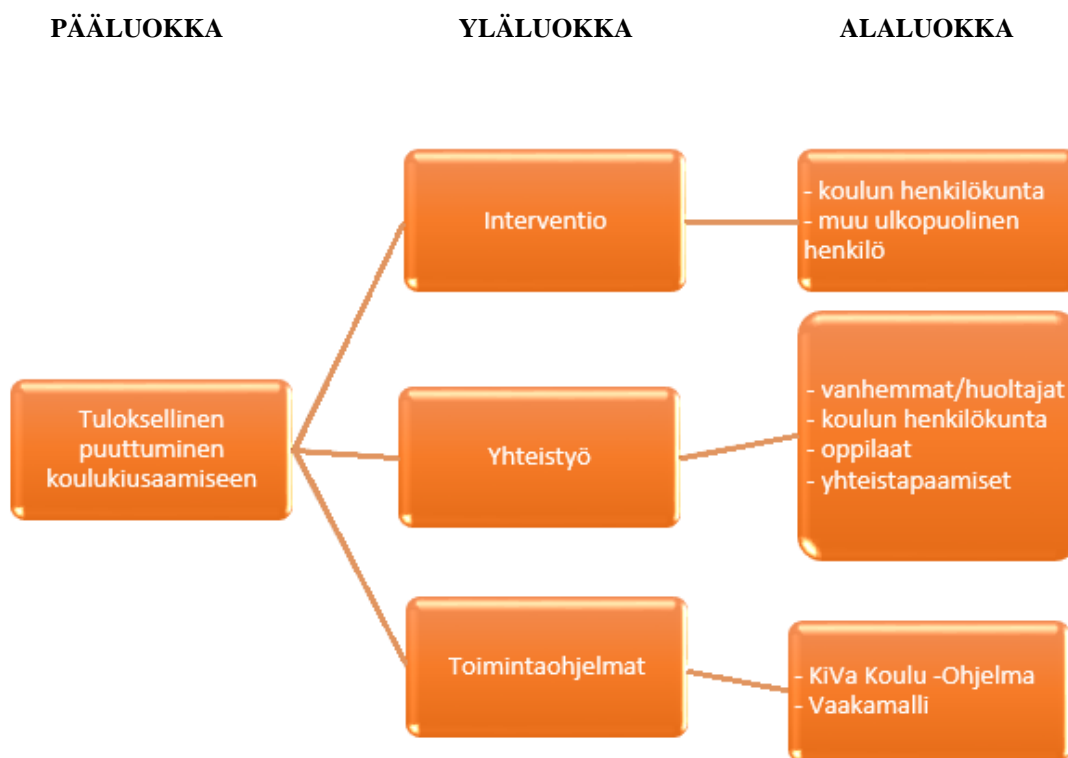
Taulukko 3. Esimerkki redusoinnista

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu
That is, KiVa school students developed stronger antibullying attitudes, perceived an increased number of classmates as defending the victim.. (Saarento 2015: 30)	KiVa Koulu -Ohjelma (toimintaohjelmat)
Panostaminen hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden lisäämiseen kouluyhteisössä vaikuttaisi Vaakamalli -opettajien kommenttien mukaan vähentävän jo itsessään koulukiusaamista (Salo & Takalo 2014:	Vaakamalli (toimintaohjelmat)

41)	
Kiusaamistilanteisiin ollaan puututtu puhumalla kiusaajalle, kiusatulle ja koko luokalle.. (Sällilä 2011: 63)	Koulun henkilökunta (puhuttelu)
”Poliisi puhutteli, kun opettajien sana ei tehonnut” (Konttinen 2010: 59)	Muu ulkopuolinen henkilö (puhuttelu)
Nuoret kertovat, että opettaja, opinto-ohjaaja tai rehtori, kuraattori ja terveydenhoitaja ovat sellaisia henkilöitä joille voi kertoa koulukiusaamisesta (Sällilä 2011: 61)	Oppilaat (yhteistyö) Koulun henkilökunta (yhteistyö)
Vastauksissa tehokkaimmaksi keinoksi puuttua kiusaamiseen nähtiin tyypillisesti yhteistapaamiset, varsinkin jos myös kiusaajan huoltajat olivat paikalla. (Mäntylä ym. 2013: 110)	Yhteistapaamiset (yhteistyö)
..kiusaamiseen puuttuminen alkoi vanhempien yhteydenotolla kouluun (Mäntylä ym. 2013: 110)	Vanhemmat/huoltajat (yhteistyö)

Toisessa vaiheessa eli klusteroinnissa tutkimusaineistosta poimitut alkuperäisilmaukset käydään tarkasti ja huolella läpi. Tästä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia käsitteleviä käsitteitä. Samoja asioita tarkoittavat käsitteet yhdistellään ryhmäksi, ryhmä muutetaan luokaksi ja luokalle annetaan nimi, joka kuvaa luokan sisältöä parhaalla mahdollisella tavalla. Pelkistetyt ilmaukset alkuperäisilmauksista muutetaan alaluokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Tässä vaiheessa kävin alkuperäisilmaukset huolella ja tarkasti läpi. Yhdistelin poimittuja alkuperäisilmauksia ryhmäksi ja muutin ryhmän luokaksi eli alaluokaksi, jolle annoin sitä kuvaavan nimen. Alaluokkia muodostui yhteensä näin ollen kahdeksan kappaletta (kuvio 2).

Kolmannessa vaiheessa eli abstrahoinnissa olennainen tieto tuodaan esille opinnäytetyön kannalta ja valikoitujen tietojen perusteella muodostetaan käsitteitä. Klusterointi on osa abstrahointia. Johtopäätöksiin ja teoreettisiin käsitteisiin päästään käyttämällä alkuperäistä tiivistettyä ilmausta aineistosta. Prosessia jatketaan yhdistelemällä luokituksia ja näin tehdään niin kauan, kunnes aineiston sisällön kannalta on mahdollista. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 111-112.) Tässä vaiheessa loin ryhmiä eli yläluokkia, jotka yhdistävät alaluokkia. Yläluokat nimesin alaluokkia yhdistäviksi tekijöiksi. Yläluokkia muodostui tällä menetelmällä yhteensä kolme kappaletta. Yläluokat yhdistin lopuksi pääluokalla, joka vastaa tutkimusaineistojen sisältöä sekä tutkimuskysymystäni. (Kuvio 2.) Sisällönanalyysin avulla päästiin teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin, jotka käsitellään seuraavaksi luvussa 6.

Kuvio 2 Sisällönanalyysi pelkistetysti

6 TULOKSET

Luvussa tarkastellaan kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tuloksia ja niistä muodostuneita johtopäätöksiä, jotka olen perustellut luvun lopussa. Tulokset saatiin sisällönanalyysia apuna käyttäen. Sisällönanalyysistä muodostui kahdeksan alaluokkaa; koulun henkilökunta, muu ulkopuolinen henkilö, vanhemmat/huoltajat, koulun henkilökunta, oppilaat, yhteistapaamiset, KiVa Koulu -Ohjelma ja Vaakamalli, kolme yläluokkaa; interventio, yhteistyö ja toimintaohjelmat ja yksi pääluokka; tuloksellinen puuttuminen koulukiusaamiseen. Tulokset on eritelty yläluokkien mukaan. Kävin jokaisen tutkimustuloksen läpi systemaattisesti tutkimus kerrallaan. (kuvio 2.)

6.1 Interventio

Konttisen (2010) Pro gradu -tutkielmassa opettaja piti interventioita, joissa halusi oppilaiden vetoavan omiin tunteisiinsa. Hän halusi kiusaajien ajattelevan miltä kiusatusta tuntuu. Lähes jokaiseen kiusaamistapaukseen oli puuttunut koulun henkilökunta tai muu ulkopuolinen henkilö. Näissä tapauksissa opettaja oli puhutellut kiusaamiseen osallistuneita henkilöitä ja kieltänyt kiusaamisen. Koulun henkilökunnan puuttuminen kiusaamiseen oli toisaalta koettu sekä positiivisena, että negatiivisena asiana. Useimmiten luokanvalvoja tai opettaja oli puuttunut onnistuneesti. Kuraattori mainittiin tutkimuksessa, mutta kokemukset olivat ristiriitaisia. Koulun ulkopuolisena henkilönä tässä tutkimuksessa mainittiin virkavalta, eli poliisi. Näissä tapauksissa poliisi kutsuttiin paikalle silloin, kun koulun henkilökunnan puuttuminen asiaan ei riittänyt. Useimmiten poliisin puuttuminen kiusaamiseen oli ratkaisevaa ja se saatiin loppumaan. Poliisi puuttui erityisesti fyysiseen kiusaamiseen sekä otti luokkaa puhutteluun.

Mäntylän ym. (2013) tutkimushankkeessa luokanvalvoja tai opettaja oli puuttunut kiusaamisen puhuttelemalla kiusaaja/kiusaajia ja kehottanut lopettamaan kiusaamisen. Tutkimuksessa korostettiin aikuisen tehokkaan puuttumisen kiusaamiseen olevan tärkeää. Myös virkavallan puuttuminen tuli esille tässä tutkimuksessa. Poliisi oli silloin tullut paikalle, kun kiusaaminen oli johtanut siihen tilanteeseen. Näissäkin tapauksissa poliisi oli puuttunut vakavimpiin ja fyysisempiin kiusaamistapauksiin, jon-

ka jälkeen kiusaaminen oli vähitellen loppunut. Tutkimushankkeesta ei tullut ilmi, miten poliisi oli puuttunut tilanteeseen.

Saarenon (2015) väitöskirjassa interventiot joiden teemana oli kiusaaminen, kasvatti oppilaita kiusaamisen vastaiseen toimintaan. Opettajien asenteet vaikuttivat selkeästi kiusaamisen vastaiseen toimintaan. Opettajan asennoituminen oli vahva ja tehokas. Tutkimuksessa oppilaat pystyivät paremmin keskustelemaan kiusaamisesta opettajan kanssa, jolla oli selkeät kiusaamisenvastaiset asenteet luokassa.

Salon & Takalon (2014) Pro gradu -tutkielmassa opettajat pitivät erilaisia interventiota kiusaamiseen liittyen käyttämällä Vaakamallia sekä KiVa Koulu -ohjelmaa. Opettajat kokivat näiden toimintatapojen käytön vähentävän koulukiusaamista. Opettajien vahva panostaminen yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin lisäämiseen kouluyhteisössä vähensi jo itsessään kiusaamista.

Sällilän (2011) Pro gradu -tutkielmassa tilanteisiin oli puututtu puhuttelemalla kiusaajaa/kiusaajia sekä kiusattua. Opettaja piti interventioita aiheesta myös koko luokalle ja teetti heille erilaisia ryhmäytymistehtäviä. Kiusaamistilanteet ovat ratkenneet siten, kun paikalle on tullut aikuinen koulun henkilökunnasta. Opettajat olivat kuitenkin suurin ryhmä, joka oli puuttunut kiusaamistilanteisiin.

6.2 Yhteistyö

Konttisen (2010) mukaan vanhemmat puuttuivat onnistuneesti koulukiusaamiseen yhteistyössä koulun kanssa. Useimmiten vanhemmat/huoltajat olivat ensimmäisiä, joille oppilas kertoi kiusaamisesta. Tämän jälkeen vanhemmat/huoltajat olivat yhteydessä kouluun asiasta ja kertoivat oman näkemyksensä, miten tapahtuneeseen piti puuttua. Tutkimuksessa painotettiin myös vanhempien/huoltajien roolia kiusaamisen suhteen. Vanhemmat keskustelivat aiheesta kotona ja tarvittaessa antoivat rangais-
tuksen, esimerkiksi kotiarestia. Kiusaamiseen oli puututtu onnistuneesti, kun koululta oltiin yhteyksissä kotiin ja pyydettiin kiusaamisen osalliset ja heidän vanhempansa koululle yhteistapaamiseen luokanopettajan/valvojan kanssa. Yhteistapaamisessa koulun puolesta useimmiten läsnä oli luokanvalvoja/opettaja sekä kuraattori. Yhteis-

tapaamisessa selvitettiin tilanne ja sovittiin jatkosta yhteistuumin kaikkien osallisten kanssa. Myös ryhmän tai luokan vaihtaminen opettajan toimesta oli nähty onnistuneena puuttumisena.

Konttinen (2010) toi oppilaiden olleen merkittävässä asemassa onnistuneessa puuttumisessa. Tutkimuksen nimikin kertoi jo paljon “Kiusaamisen lopettamiseen vaikuttivat eniten koulukaverit”. Kiusatun ja kiusaajan kaverit kykenivät vaikuttamaan kiusaamisen loppumiseen. Kiusatulla tuli olla kavereita, jotta kiusaaminen loppui onnistuneesti. Kiusatun kaverit puolustelivat kiusattua ja saattoivat uhkailla kiusaajaa/kiusaajia, jotta kiusaaminen saatiin loppumaan. Myös ulkopuolisten oppilaiden puuttumisen koettiin olevan onnistunut puuttuminen kiusaamiseen. He puuttuivat suoraan tilanteeseen tai menivät kertomaan asiasta luokanvalvojalle. Kuitenkin tutkielman mukaan tällaista tapahtui vain harvoin. Kiusaaja saatiin lopettamaan kiusaaminen vasta sitten, kun kiusaaja ymmärsi lopettaa sen. Kiusaajiin oli vaikuttanut hänen kaverinsa sekä vanhempansa. Tutkielmassa painotettiin kiusaajan asenteen muuttumisen olleen olennaisessa asemassa kiusaamisen loppumiseen. Myös kiusatun asenteen muuttuminen ja hänen itsevarmuuden kasvaminen oli vähitellen lopettanut kiusaamisen. Tutkielmassa ei kuitenkaan tullut ilmi, mikä tai kuka oli parantanut itsetuntoa ja asennetta.

Mäntylä ym. (2013) kertoi koulukiusaamiseen puuttumisen alkaneen vanhempien/huoltajien yhteydenotolla kouluun. Kiusattu oli kertonut tilanteesta kotona vanhemmilleen/huoltajilleen. Tehokkaimpana puuttumisena nähtiin yhteistapaamiset, joissa oli paikalla kiusattu, kiusaaja(t), heidän vanhempansa/huoltajansa sekä koulun henkilökunnasta luokanopettaja/valvoja. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan tullut ilmi, mitä yhteistapaamisessa oli keskusteltu. Kiusaajan ja kiusatun vanhempien/huoltajien paikalla olo korostui positiivisena asiana ja näin huoltajat olivat tapahtuneesta varmasti tietoisia. Kodin ja koulun välinen yhteistyö oli merkittävässä asemassa sellaisissa tapauksissa, joissa kiusaaminen oli saatu loppumaan. Joissakin tapauksissa oppilas itse oli saanut kiusaamisen loppumaan väkivalloin. He eivät olleet ylpeitä teoistaan, mutta eivät nähneet muuta keinoa lopettaa kiusaamista. Joissakin tapauksissa kiusaaja oli tämän jälkeen ymmärtänyt, ettei kiusattu ollut enää alistanut kiusaamiselle.

Saarento (2015) kertoi myös vanhempien/hooltajien roolin olleen merkittävässä asemassa kiusaamisenvastaisessa toiminnassa. Vanhempien/hooltajien vastuu korostui tutkimuksessa, mutta aihetta ei enempää oltu käsitelty. Tutkimuksessa painotettiin vahvasti oppilaiden asennemuutosten olleen keskeisessä asemassa kiusaamiseen puuttumisen kannalta. Kuten jo aikaisemmin kävi ilmi, niin oppilaat matalammalla kynnyksellä pystyivät puuttumaan ja vaikuttamaan siihen kertomalla luokanopettajalle/valvojalle tilanteesta. Opettajat eivät nähneet kaikkia tilanteita luokassa tai välitunneilla, joten oli tärkeää, että oppilaat asennoituivat kiusaamista vastaan tekemällä yhteistyötä koulun henkilökunnan kanssa.

Salon & Takalon (2014) tutkielmassa he mainitsivat vanhempien osallisuudesta koulukiusaamisen vastaiseen toimintaan KiVa Koulu -ohjelman kautta. Opettajien välinen yhteistyö, selkeät linjat ja toimintatavat koettiin tärkeiksi kiusaamiseen puuttumisessa. Salo & Takalo toivat ilmi, miten oppilaat huomasivat opettajien yhteiset linjat puuttuessa kiusaamiseen, mikä sitten vähensi koulukiusaamista ja oppilaat tunsivat turvallisuuden tunnetta. Tutkimuksessa kaikki opettajat ratkaisivat pienet konfliktit ja kiusaamistilanteet esimerkiksi välitunnilla.

Sällilän (2011) tutkimuksessa ei erikseen tullut esille hooltajien/vanhempien merkityksiä onnistuneeseen puuttumiseen kiusaamisen suhteen. Sällilä kuitenkin on itse pohtinut asiaa ja johtuneeko siitä, ettei erikseen asiaa kysytty aineistonkeruussa. Hän kertoo kuitenkin, miten opettaja teki yhteistyötä vanhempien kanssa niin, että otti tarvittaessa yhteyttä kotiin ja antoi jälki-istuntoa. Oppilaan puuttuminen kiusaamiseen oli helpompaa silloin, kun kyseessä oli joku omista kavereista. Moni oppilaista oli puuttunut kiusaamistilanteeseen kertomalla asiasta luokanvalvojalle. Kun taas toisaalta Sällilä tuo ilmi oppilaiden pelon leimautumisesta puuttuessaan näkemäänsä kiusaamistilanteeseen.

6.3 Toimintaohjelmat

Konttisen (2010) tutkimuksessa tutkimuskoulu oli mukana KiVa Koulu -ohjelmassa. Tutkimuksessa mainittiin KiVa Koulu -Ohjelmaan kuuluva Kiva-ryhmä/tiimi. Kiva-ryhmä muodostui tutkimuskoulun kolmesta opettajasta, jotka selvittivät koulukiu-

saamistapauksia. Kiva-ryhmä tuotiin tutkimuksessa esille huonona asiana. Opettajat koettiin hankaliksi lähestyä eivätkä he olleet tasavertaisia tapausten selvittelyissä. He käyttivät pelottelua keinonaan selvittelyissä. Kiusaamisesta kuitenkin pidettiin erilaisia teematunteja sekä – päiviä, joihin kuului puhuminen kiusaamisesta luokkatasolla sekä kiusaamiskysely-lomakkeiden täyttöö. Tutkimuksessa koettiin näiden mahdollistaneen onnistuneen puuttumisen koulukiusaamiseen.

Mäntylä ym. (2013) tutkimuksessa KiVa Koulu -ohjelma mainittiin useampaankin otteeseen. Ohjelmasta huolimatta puuttuminen koulukiusaamiseen riippui paljon opettajasta, hänen asenteestaan, koulusta ja miten ohjelma käytännössä toimi. Puuttumisen kuitenkin katsottiin olevan hyvää kiusaamisen kannalta siinä mielessä, että ohjelman avulla kiusaamisesta pystyttiin puhumaan sekä puuttumaan kouluyhteisönä, koska kiusaaminen oli kuitenkin koko kouluyhteisön ongelma. Tutkimuksessa korostettiin kiusaamisen olleen harvoin kahden oppilaan välinen tilanne, jossa muutos kuitenkin saatiin aikaan puuttumalla yhden kiusaajan toimintaan.

Saarento (2015) toi esille KiVa Koulu -Ohjelman vahvistaneen oppilaiden asenteita ja käyttäytymistä koulukiusaamista vastaan. KiVa Koulu -Ohjelmalla vedottiin teematunneilla tunteisiin, joilla kyettiin herättämään empatiaa kiusattua kohtaan. Teematunnit katsottiin toimiviksi sillä, entistä vähemmän ohjelman käytön jälkeen raportoitiin kiusaamistapauksia. Oppilaiden asenteiden vahvistuminen kiusaamisenvastaiseen toimintaan vähensi koulukiusaamista.

Salon & Takalon (2014) tutkielmassa tutkittiin kahden eri toimintamallien toimimista kouluissa, jotka olivat: Vaakamalli ja KiVa Koulu -ohjelma. Vaakamalli toi opettajille selkeitä ja yhtenäisiä toimintatapoja puuttua kiusaamiseen ja olivat olleet merkityksellisiä kiusaamiseen puuttumisen kannalta. Yhteiset toimintamallit koettiin tärkeiksi oppilaiden ja opettajien kannalta, sillä ne helpottivat opettajan työtä ja säästivät voimavaroja. Oppilas tunsi turvallisuuden tunnetta. Vaakamalli oli siis tuonut helpotusta opettajille kiusaamiseen puuttumiseen näiden yhteisten toimintatapojen myötä, joka jo itsessään vähensi kiusaamista. KiVa Koulu -Ohjelmaa käyttävistä kaikki olivat puuttuneet kiusaamiseen pitkälti ohjelman ohjeistuksen mukaan. Myös KiVa Koulun -ohjelmaa käyttävillä oli selkeät linjat kiusaamiseen puuttumiseen. Opettajat kokivat sen positiivisena. Tunnetaitojen opettaminen oli yksi KiVa Koulu -

ohjelman keskeisimpiä asioita, sillä niiden opettamisen avulla vaikutettiin oppilaiden välisiin suhteisiin ja kiusatun aseman parantamiseen. Ohjelmalla pyrittiin puuttumaan kiusaamiseen ja sen syntymiseen tunnetaitojen opettamisen avulla. Näiden tunnetaitojen opetuksen tunnit koettiin siis hyödyllisiksi.

Sällilän (2010) tutkimuksessa mainitaan teoreettisesti KiVa Koulu -Ohjelman merkitys, mutta itse tutkimustuloksissa siitä ei löytynyt minkäänlaista mainintaa. Sällilä ei ole pohtinut miksei aineistonkeruussa kyseisestä ohjelmasta ole kysytty.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen luotettavuus

Keskeinen tieteellisen tutkimuksen osa on luotettavuuden arviointi. Tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkimusaineiston luotettavuuden arviointi muokatulla Critical Appraisal Skills Program) CAPS-menetelmällä. CAPS-menetelmä laadunarviointimenetelmänä koostuu sosiaalitieteissä hyväksytyistä kriteereistä. Menetelmä sisältää kymmenen kysymystä. Jokainen kysymys pisteytetään asteikolla 2-0:n välillä. Eli ”Kyllä” (2 pistettä), ”Osittain” (1 piste) ja ”Ei” (0 pistettä). Jos tutkimus saa sisällöstään yli 10 pistettä, se luokitellaan hyvin korkealaatuiseksi tutkimukseksi. Jos tutkimus saa vähemmän kuin 10 pistettä, tutkimus luokitellaan heikkolaatuiseksi tutkimukseksi. (Anttila, Koskela & Ruusuvuori 2014, 9-10.)

Olen tutkimusaineistoni arvioinut muokatulla CAPS-menetelmällä, jossa olen laske-
nut tutkimusaineiston saamat pisteet. Kaikki tutkimusaineistoni luokitellaan korkea-
laatuiseksi aineistoiksi. Tämä tulos lisää mielestäni tutkimukseni luotettavuutta. (Liite
7.)

Tutkimukseni luotettavuutta lisää myös se, että olen käyttänyt monipuolisia ja luotet-
tavia lähteitä ja olen selkeästi tuonut tekijöiden nimet esille. Lähteet ovat julkisia ja
ne ovat enintään kymmenen vuotta vanhoja. Lähteet olen merkinnyt lähdeviittauksiin
sekä lähdeluetteloon.

7.2 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusetiikan olen huomionut koko opinnäytetyöprosessin ajan. Tutkimuseettiset ongelmat jaetaan kahteen luokkaan. Ensimmäinen on tutkimukseen kuuluva tiedonhankinta ja tutkittavien suoja. Toisena on tutkijan vastuu tutkimustulosten soveltuvuudesta. (KvaliMOTV www-sivut 2015.)

Vastaten tutkimuseettisiin ongelmiin, niin olen valinnut kirjallisuuskatsaukseen soveltuvat tutkimukset huolella, käyttäen siihen soveltuvia tiedonhakukantoja säilyttäen tutkittavien henkilöllisyysuojan. Tutkimukset ja lähteet ovat luotettavia työssäni kuten jo edellä mainitsin. Olen tiedostanut vastuuni siitä, että tutkimustulosten on sovelluttava käytäntöön ja mielestäni ne soveltuvat. Olen pyrkinyt perustelemaan kirjallisuuskatsauksen aikana esille tulleita rajauksia. Vaikka tutkimukseni aihe on minulle henkilökohtaisen tärkeä, olen pyrkinyt tuomaan tutkimuskysymystäni vastaavat tulokset puolueettomasti.

7.3 Johtopäätökset

Onnistuneeseen puuttumiseen koulukiusaamisen suhteen ei ole selkeää yksittäistä keinoa tai ohjetta. Kuitenkin tuloksista voidaan päätellä, että näitä kaikkia räätälöimällä voidaan puuttua kiusaamiseen tehokkaasti.

”Hienoinkaan ohjelma ei auta, jos aikuinen ei välitä, ei ehdi tai jaksa.” – (Mäntylä, Kivelä, Ollila & Perttula 2013). Opettajan tai muun ulkopuolisen henkilön rooli on merkittävimmissä asemassa kiusaamisen puuttumisen suhteen. Salmivallin mukaan ennaltaehkäisevä tai kiusaamista vähentävä toiminta ja sen teho riippuvat viime kädessä opettajasta. (Salmivalli 2010, 47). Kiusaamisen selvittelyn lähtötappina on aina opettaja tai luokanvalvoja. Koulun vastuu on katsoa, ettei ketään joudu systemaattisesti kiusatuksi ja koululla on velvollisuus puuttua kiusaamiseen kaikin mahdollisin keinoin. (Salmivalli 2010, 33). Opettajien selkeät asenteet koulukiusaamisen vastustamiseen ovat ratkaiseva tekijä. Tehokas puuttuminen kiusaamiseen on avainasana opettajan toiminnassa. Opettaja voi puuttua kiusaamiseen puhuttelemalla kiusaajia ja kiusattua. Opettajan on tärkeää näyttää, ettei hyväksy kiusaamista millään

tavalla. Salmivalli korostaakin, että opettaja on luokan vuorovaikutuksen ohjaaja ja näin hänellä on paremmat mahdollisuudet puuttua kiusaamiseen. (Salmivalli 2010, 33). Interventiot tulee pitää luokalle tai koko koululle. Paikalle voi tulla ulkopuolinen henkilö kertomaan aiheesta, esimerkiksi virkavalta eli poliisi. Interventio jaotellaankin Salmivallin mukaan yleisiin ja kohdennettuihin toimenpiteisiin, jotka tarkoittavat sitä, että intervention kohteena ovat kaikki oppilaat tai kohteena ovat lapset, joiden kiusaamistilanteesta koulu on tietoinen. (Salmivalli 2010, 54). Poliisin puuttuminen koulukiusaamistapauksiin useimmiten lopettaa kiusaamisen.

Vanhempien/huoltajien rooli on yhtä merkittävässä asemassa koulukiusaamiseen puuttumisessa kuin opettajan. Jos opettaja ei ole huomannut kiusaamistilanteita, oppilas kertoo tilanteesta yleensä ensimmäisenä vanhemmilleen/huoltajilleen ja he ovat yhteydessä kouluun asiasta. Vanhemmilla/huoltajilla tulee olla selkeä linja sekä asenne kiusaamisenvastaisessa toiminnassa kotona. Vanhempien esimerkinvoima toiminnassaan on merkityksellinen. Vanhemmilla/huoltajilla on velvollisuus kehittää lastaan vuorovaikutustaidoissa, ryhmässä toimimisessa, empatiassa sekä erilaisuuteen suhtautumisessa. (Salmivalli 2010, 33). Tehokkain puuttuminen on selkeästi yhteistapaamiset, joissa osallisina on kiusaaja(t), kiusattu, heidän vanhempansa/huoltajansa, luokanvalvoja/opettaja ja esimerkiksi kuraattori. Yhteistapaamisissa selvitetään tilanne ja sovitaan jatkotoimenpiteistä yhteistuumin kaikkien osallisten kanssa. Voidaan päätellä, että kodin ja koulun välinen yhteistyö on olennaisessa asemassa kiusaamiseen puuttuttaessa. Myös Salmivalli on sitä mieltä, että koulu ja koti voivat estää kiusaamista ja kiusaamistilanteita omalla toiminnallaan sekä toimivalla yhteistyöllä. (Salmivalli 2010, 33).

KiVa Koulu -ohjelma on ajankohtainen, moni peruskoulu on rekisteröitynyt ohjelmaan. Tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että ohjelma on toiminnoistaan huolimatta aiheuttanut ristiriitaisia mielipiteitä. Kuten jo edellä mainittu, ohjelman toiminta ja sen teho riippuvat viimeisenä opettajasta. Kuitenkin kiusaamisesta puhutaan nyt enemmän kuin koskaan aikaisemmin peruskouluissa. Oppilaat kertovat entistä herkemmin kiusaamistilanteista aikuiselle. Ohjelman tärkeimpänä asiana on tunnetiloihin syventyminen ja luokan ryhmäytymisen vahvistaminen. Yhteishenki on tärkeä. Myös yhteiset toimintatavat ja selkeät linjat kiusaamiseen puuttumiseen katsotaan vähentävän jo itsessään kiusaamista. Valmiit materiaalit kiusaamiseen puuttumiseen

auttavat opettajaa puuttumaan kiusaamiseen herkemmin, säästävät voimavaroja ja tuovat oppilaille turvallisuuden tunnetta. Vaakamalli toimii myös samalla periaatteella kuin KiVa Koulu -ohjelma ja antaa eväät puuttua onnistuneesti. Salmivalli kertoo tehokkaaksi kiusaamisen vastaiseksi työksi olevan ryhmään vaikuttaminen, joita nämä toimintaohjeet sisältävät. (Salmivalli 2010, 146). Hän myös mainitsee tutkimuksesta, jossa tutkittiin KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta peruskoulussa. Tulokset kertoivat, että oppilaiden riski joutua kiusatuksi sekä kiusata toisia väheni merkittävästi. (Salmivalli 2010, 153).

Oppilaat itse voivat puuttua kiusaamiseen onnistuneesti. He voivat puolustaa kiusattua ja asettua hänen puolelleen. Oppilaat näkevät myös kiusaamistilanteita enemmän kuin opettajat ja on tärkeää, että oppilas voi mennä kertomaan tilanteesta opettajalle pelkäämättä oman asemansa puolesta. Myös se miten oppilaat asennoituvat kiusaamisenvastaiseen toimintaan, on itse oppilaasta kiinni. Opettajana on tärkeää parantaa luokkahenkeä luomalla yhteiset kiusaamisenvastaiset säännöt. Pohditaan mitä kukin oppilas voi tehdä luokan tilanteen muuttamiseksi. (Salmivalli 2010, 53). Joskus oppilaat käyttävät väkivaltaa saadakseen kiusaamisen loppumaan, mutta väkivaltainen toiminta on lainvastaista toimintaa ja sellaiseen toimintaan ei tule rohkaista missään tapauksessa. (Perusopetuslaki 628/1998, 36 a & b §).

Konttinen (2010) toi esille oppilaan ryhmän tai luokan vaihdon vaikuttaneen kiusaamiseen puuttumiseen positiivisesti. Mäntylä ym. (2013) kertoo aluehallintoviraston painottavan vahvasti, että vaihto tulee olla viimeinen keino puuttua kiusaamiseen. Vaihto tulee tapahtua yhteisymmärryksessä oppilaan, sekä hänen huoltajien/vanhempien kanssa.

Alkuperäistutkimuksissa oli myös mainintaa koulun antamien rangaistusten tehotto-
muudesta, muun muassa jälki-istunnot voidaan luokitella tehottomiksi tavoiksi puuttua kiusaamiseen. Toisaalta kovempien rangaistusten käyttö, esimerkiksi määräaika-
isesti erottaminen koulusta, katsotaan tehoavan positiivisella tavalla kiusaamisen lop-
pumiseen. MTV uutisoikin jälki-istuntojen olevan jäämässä unholaan ja jälki-
istunnot korvataan pikkuhiljaa muun muassa erilaisilla harjoituksilla ja tehtävillä.
(MTV:n www-sivut 2015).

Erittäin tärkeää on kiusaamistilanteiden jälkeinen seuranta. Kiusaamistilanteen jälkeen tulee sopia seurantakeskustelu, jota osalliset osaavat odottaa. Sovittu tapaaminen tuo helpotusta kiusatulle, sillä hän tietää tilanteen olevan seurannassa. Voidaan olettaa tulevan tapaamisen vaikuttavan myös kiusaajiin. He tiedostavat, ettei tilanteesta pääse pois pelkällä puhuttelulla, vaan tilannetta seurataan tosissaan ja asiaan tullaan palaamaan. (Salmivalli 2010, 91.)

Alkuperäistutkimuksissa tuotiin esille myös koulun henkilökunnan tai muun ulkopuolisen henkilön, vanhempien/huoltajien, toimintaohjelmien/-mallien ja oppilaiden olleen myös tehotonta puuttumista kiusaamiseen jollakin tavalla. Monessa huomautettiin aikuisen välinpitämättömyydestä kiusaamisen suhteen tai eri toimintatapojen toimivuudesta. Oppilaan omat vanhemmat/huoltajat puuttuivat turhan jämäkästi tilanteisiin ottamalla kiusaajan vanhempiin yhteyttä ja aloittamalla rajun syyttelyn. On paljon erilaisia tapoja puuttua kiusaamiseen, mutta sen onnistumiseen liittyy monta tekijää, jotka vaikuttavat lopputulokseen. Tärkeää onkin painottaa kaikki tekijät vaivaa kiusaamisenvastaiseen asenteeseen sekä ihmisarvojen kunnioittamiseen. Ihmisellä on oikeus tulla arvostetuksi, kunnioitetuksi, kuunnelluksi ja saada lain mukaista opetusta. (Ihmisoikeuksien www-sivut 2016).

Sällilän (2011) tutkimuksessa monet oppilaat olivat maininneet kouluterveydenhoitajan, jolle kiusaamisesta oli voinut puhua. Kouluterveydenhoitajaa pystyi helpommin lähestymään asiasta ja hänet koettiin luotettavana henkilönä. Mielestäni terveydenhoitaja voisi panostaa näillä tiedoilla enemmän oppilaiden henkisen hyvinvoinnin edistämiseen. Koulussa terveydenhoitajan kuuluu toimia terveyden edistämisen asiantuntijana kouluyhteisössä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2014). Terveydenhoitaja vastaa yleisesti oppilaan kokonaisvaltaisesta terveyden edistämisestä ja häntä sitoo vaitiolovelvollisuus oppilaiden asioista. Hänen työtehtävänsä ulottuvat koulu- ja opiskeluyhteisöön, oppilaaseen ja opiskelijaan sekä moniammatilliseen yhteistyöhön koulun, oppilaitoksen, kunnan tai laajemmin palvelujärjestelmässä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2014). Kun oppilas voi henkisesti hyvin, ei kiusaamista tällöin tapahdu. On tärkeää, että oppilaalla olisi luottohenkilö, jonka kanssa keskustella. Luottohenkilönä voisi toimia kuka tahansa koulun henkilökunnasta, mutta tähän parhaimpana henkilönä näen terveydenhoitajan, kuten Sällilän (2011) tutkimuksesta osittain kävi ilmi.

Menetelmät puuttua onnistuneesti koulukiusaamiseen suomalaisessa peruskoulussa ovat interventiot, yhteistyö ja toimintaohjelmat. Interventioita joissa aiheena on koulukiusaaminen, pitää koulun henkilökunta tai muu koulun ulkopuolinen henkilö, esimerkiksi virkavalta eli poliisi. Yhteistyö kodin ja koulun välillä on ensisijaisen tärkeää eli huoltajat/vanhemmat, oppilaat ja koulun henkilökunta pitävät yhtä. Yhteistyöhön kuuluu myös tehokkaaksi koetut yhteistapaamiset, johon osallistuvat kiusattu ja hänen vanhempansa, kiusaaja(t) ja vanhemmat sekä koulun henkilökunta. Tapaamisissa käsitellään tilannetta yhteistuumin kaikkien osallisten kanssa. Toimintaohjelmilla tarkoitetaan KiVa Koulu – ja Vaakamalliohjelmaa, joilla pystytään puuttumaan kiusaamiseen sekä ennaltaehkäistä sen syntyä.

7.4 Jatkotutkimushaasteet ja kehittämishaasteet

Jatkotutkimushaasteena mielestäni tällaisen samanlaisen kirjallisuuskatsauksen voisi tehdä esimerkiksi viiden vuoden päästä uudelleen. Vaikka tutkimukseni olikin ajan-kohtainen, niin monessa tutkimuksessa ei hirveästi mainittu sosiaalisen median kautta tapahtuvaa kiusaamista. Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen on kasvanut huomattavasti muutamassa vuodessa elektronisten älylaitteiden kehittyessä. Yle uutisoikin internetsivuillaan sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen olevan julkempaa kuin kasvotusten tapahtuva kiusaaminen. Koulu ei tällaisessa kiusaamisessa kykene tekemään isoja toimenpiteitä sen lopettamiseksi, sillä suurin osa internetkiusaamisista tapahtuu vapaa-ajalla. (Latvala 2012.)

Kehittämishaasteena voisi tutkia miten pystytään puuttumaan sosiaalisen median kautta tapahtuvaan kiusaamiseen. Helsingin sanomat uutisoi internetsivuillaan, että haasteena on se, miten sosiaalinen media muuttaa muotoaan ja antaa yhä uudelleen uudenlaisia mahdollisuuksia ja tapoja kiusata. Uutisartikkelissa painotetaankin siihen, miten internetkiusaaminen ei välttämättä näy koulussa tai kotona. Tähän aiheeseen tulisi jatkossa kiinnittää entistä enemmän huomiota. (Kauppinen & Tamminen, 2015.)

LÄHTEET

Anttila, H., Koskela, I. & Ruusuvoori, J. 2014. Työolosuhteiden mukauttaminen vammaisilla henkilöillä: vaikuttavuus sekä estävät ja edistävät tekijät. Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus. Helsinki: Kela.

Hamarus, S. 2008. Koulukiusaaminen: huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.

Hamarus, S. 2012a. Haukku haavan tekee: puututaan yhdessä kiusaamiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hamarus, S. 2012b. Vaakamallin esittelyvideo. Viitattu 5.1.2016.
<https://peda.net/hankkeet/ksosaava/vaakamalli/ve>

Ihmisoikeuksien www-sivut. 2016. Viitattu 7.3.2016. <http://www.ihmisoikeudet.net/opi-ihmisoikeuksista/ihmisoikeuksien-sisalto/>

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S.-M., Pietilä, A.-M., Jääskeläinen, P. & Liikainen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25 (4), 291–301.

Kauppinen, J. & Tamminen, T. 2015. Koulukiusaaminen siirtyi pihoilta nettiin – nyt kiusaaja seuraa kotiin asti. *Helsingin sanomat* 21.8.2015. Viitattu 6.3.2016.
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1440045854277>

KiVa Koulu®:n www-sivut. 2015. Viitattu 27.10.2015. <http://www.kivakoulu.fi/>

Konttinen, T. 2010. "Kiusaamisen lopettamiseen vaikuttavat eniten koulukaverit": koulukiusaamiseen puuttuminen seitsemäsluokkalaisten näkökulmasta. Pro gradu - tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 12.2.2016.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25522/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201011013025.pdf?sequence=1>

Kvali-MOTV:n www-sivut. 2015. Viitattu 27.10.2015.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali>

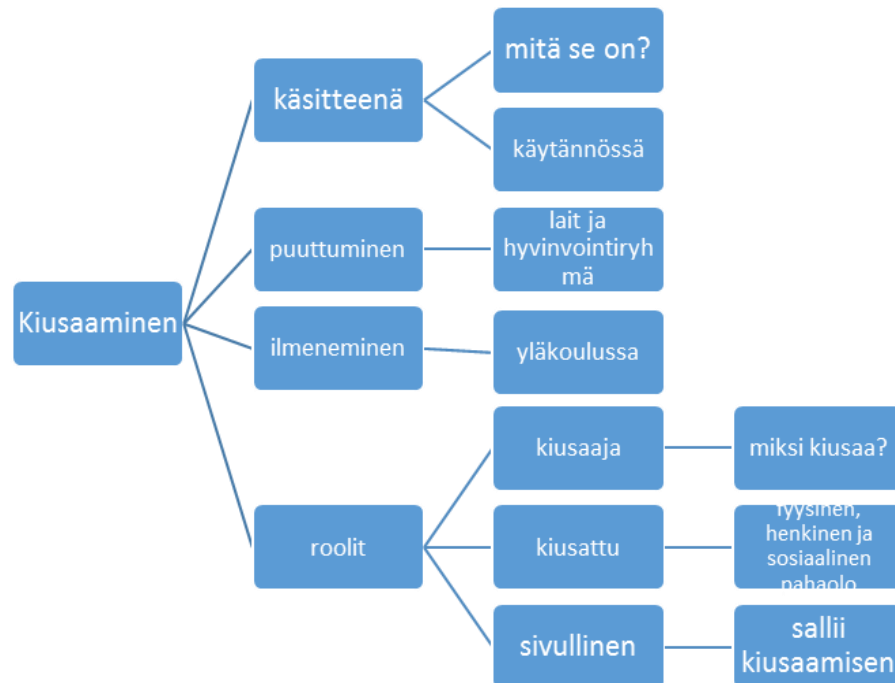
Latvala, J. 2012. Nuorten kiusaaminen on julmempaa netissä. *Yle uutiset* 8.6.2012. Viitattu 6.3.2016.
http://yle.fi/uutiset/nuorten_kiusaaminen_on_julmempaa_netissa/5460451

Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut. 2015. Viitattu 27.10.2015.
<http://www.mll.fi/>

Mäntylä, N., Kivelä, J., Ollila, S. & Perttola, L. 2013. Pelastakaa koulukiusattu! koulun vastuu, puuttumisen muodot ja ongelmat oikeudellisessa tarkastelussa. Tutkimushanke. Kunnallisanalan kehittämissätiön tutkimusjulkaisusarja. Helsinki: Kunnallisanalan kehittämissätiö. Viitattu 28.2.2016.
<http://www.kaks.fi/sites/default/files/Tutkimusjulkaisu%2070.pdf>

- MTV:n www-sivut. 2015. Viitattu 7.3.2016.
<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/jalki-istunto-jaamassa-historiaan-koulut-kayttavat-monipuolisempia-ojentamiskeinoja/4689970>
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. 2015. Tampere: Opetushallitus. Viitattu 27.10.2015.
http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Perusopetuslaki. 1998. L 21.8.1998/628 muutoksineen.
- Saarento, S. 2015. Conceptualizing and counteracting the bullying dynamic: classroom and school contexts matter. Väitöskirja. Turun yliopisto. Viitattu 15.1.2016.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6150-4>
- Salo, A. & Takalo, M. 2014. KiVa Koulu® -ohjelma ja Vaakamalli® -koulutus: opettajien kokemuksia koulukiusaamisen ehkäisemisestä ja siihen puuttumisesta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 2.1.2016.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43269/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201404241567.pdf?sequence=1>
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa. Viitattu 27.10.2015.
http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- Salmivalli, C. 2010. Kiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toiminta-malleja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sällilä, M. 2011. "Aikuisten täytyy puuttua eikä vain seisoo!": tamperelaisten tutkioppilaskoulutuksessa olevien nuorten kokemuksia koulukiusaamisesta ja siihen puuttumisesta. Pro gradu- tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu 29.1.2016.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21481>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. 2014. Viitattu 18.3.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto/kouluterveydenhuolto/toimijat/terveydenhoitaja>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Kuvio 1. Saunalahden koulu: Kiusaamistapausten selvittely. 2012. Viitattu 3.3.2016.
<http://www.espoo.fi/download/noname/%7B6C899599-56B2-439A-A333-6F5A3FA74CF9%7D/33076>

LIITE 1

Kiusaaminen käsitteenä- ajatuskartta

Tutkimuksen nimi, tekijä(t) ja julkaisu-vuosi	Tarkoitus ja ta-voite	Aineiston keruu-menetelmä(t)	Tulokset
<p>”Kiusaamisen lopet-tamiseen vaikuttavat eniten koulukaverit”: koulukiusaamiseen puuttuminen seitse-mäsluokkalaisten nä-kökulmasta. Taina Konttinen, 2010.</p>	<p>Tuoda oppilaiden näkökulmia kou-lukiusaamiseen puuttumisesta. Saada selville ta-pahtuman kulku onnistuneessa ja toisaalta epäonnis-tuneessa koulukiu-saamiseen puut-tumisessa sekä ke-tä siihen puuttui.</p>	<p>eläytymiskirjoitelmat (n=49) ja teemahaas-tattelut (n=4)</p>	<p>Keskeisimmät puuttumiset oli-vat; puhuttelu (opettaja ja kiu-saaja(t)), ta-paaminen kou-lulla (koulun henkilökunta, kiusaamiseen osalliset ja hei-dän vanhempan-sa/hooltajansa), interventio ko-ko luokalle (mi-tä kiusaamisesta seuraa ja miltä kiusatusta tun-tuu, yritettiin saada oppilaat ymmärtämään oman roolinsa merkityksen kiu-saamisessa ja sen lopettami-ssa) Kiva Koulu - Ohjelma</p>

Tutkimuksen nimi, tekijä(t) ja julkaisu- vuosi	Tarkoitus ja tavoite	Aineiston keruumenetelmä(t)	Tulokset
<p>Pelastakaa koulukiusattu! koulun vastuu, puuttumisen muodot ja ongelmat oikeudellisessa tarkastelussa.</p> <p>Niina Mäntylä, Jonna Kivelä, Seija Ollila ja Laura Perttola, 2013.</p>	<p>Mikä on riittävää puuttumista koulukiusaamiseen, kenen vastuu ja millä keinoin puuttumisen ongelmia voitaisiin ratkaista tai kiusaamista ennaltaehkäistä.</p>	<p>Sähköiset lomakerekyselyt (n=257)</p>	<p>Tehokkaimmiksi keinoiksi puuttua olivat; yhteistapaamiset (kiusaamiseen osalliset ja heidän vanhempansa/huoltajansa sekä opettaja), kodin ja koulun välinen yhteistyö (vanhemmat/huoltajat huomaavat varhaisessa vaiheessa kiusaamisen), koulupoliisille ilmoittaminen, KiVa Koulu - Ohjelma</p>

Tutkimuksen nimi, tekijä(t) ja julkaisuvuosi	Tarkoitus ja tavoite	Aineiston keruun menetelmä(t)	Tulokset
Conceptualizing and counteracting the bullying dynamic: classroom and school contexts matter. Silja Saarento, 2015.	I tutkia mitkä ovat yksilö-, luokka- ja koulutason riskitekijöiden yhteyksiä kiusatuksi joutumiseen. II selvittää mekanismeit yksilö- ja luokkatasolla, jotka selittävät KiVa Koulu- ohjelman kiusaamisvastaisen vaikutuksen suomalaisissa kouluissa. III katsaus tähänastiseen tutkimukseen luokka- ja koulukontekstien merkitystä kiusaamiselle ja kiusatuksi joutumiselle. IV miten luokkakonteksti vaikuttaa kiusatuksi joutumisen itsearvioiden ja toveriarvioiden yhteneväisyyteen.	Alkuperäistutkimusten käsittely (n=4)	Keskeisimmät; KiVa Koulu -Ohjelma (Ohjelman myötä kiusaamisenvastaiset asenteet muuttuivat ja vahvistuivat sekä oppilaissa, että opettajissa, rohkeammin mentiin puolustamaan kiusattua sekä kiusaamiskäyttäytyminen väheni ja oppilaat reagoivat kiusaamisenvastaiseen toimintaan silloin, kun opettajalla oli myös tiukka linja kiusaamisesta ja siihen liittyvistä teoista)

Tutkimuksen nimi, tekijä(t) ja julkaisu-vuosi	Tarkoitus ja ta-voite	Aineiston keruu-menetelmä(t)	Tulokset
<p>KiVa Koulu® -ohjelma ja Vaakamalli® -koulutus: opettajien kokemuksia kou-lukiusaamisen ehkäi-semisestä ja siihen puuttumisesta. Anni Salo ja Maija Takalo, 2014.</p>	<p>Selvittää alakoulun luokanopettajien käsityksiä sekä kokemuksia kou-lussa käytössä ole-vasta kiusaamisen vastaisesta inter-ventiomallista, KiVa Koulu -ohjelmasta tai Vaakamalli -koulutuksesta</p>	<p>Teemahaastattelut (n=8)</p>	<p>Vaakamalli; koulu-tuksen myötä opetta-jat loivat yhteisen puuttumisen mallin, joka vahvisti työyh-teisöä pysymään yh-teisessä linjauksessa sekä teki mallista toimivan ja auttoi opettajaa puuttu-maan kiusaamiseen</p> <p>KiVa Koulu - Ohjelma; Tunnetaitojen opet-tamisella oli merki-tystä oppilaisiin (vaikutti oppilaiden välisiin suhteisiin sekä kiusatun ase-man parantamiseen luokassa), Kivatiimi, lasten tietoisuuden lisääminen (rehtorin tai koulukuraattorin puhuttelu), koulun yhteiset toimintata-vat ja kollegiaalinen tuki</p>

Tutkimuksen nimi, tekijä(t) ja julkaisu-vuosi	Tarkoitus ja tavoite	Aineiston keruu- menetelmä(t)	Tulokset
<p>"Aikuisten täytyy puuttua eikä vain seisoo!": tamperelaisten tukioppilaskoulutuksessa olevien nuorten kokemuksia koulu-kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta. Maria Sällilä, 2011.</p>	<p>Tuoda esille tulevien tukioppilaiden kokemuksia koulukiusaamisesta omassa koulussa, sekä sitä kenelle koulussa kiusaamisesta voi puhua ja mitä koulun henkilökunta tekee kiusaamistapauksissa. Saada nuorten ääntä sekä näkemystä esille aiheesta, joka koskettaa monia joka päivä.</p>	<p>Avoimet kyselylomakkeet (n=83) ja ryhmätöistä joiden teemana kiusaaminen (n=83)</p>	<p>Keskeisimmät; puhuttelu (opettaja ja kiusaaja(t)), interventio kokoluokalle, ryhmätymistehtävät, kodin ja koulun välinen yhteistyö</p>

Tutkimusten luotettavuuden arviointi muokatulla Critical Appraisal Skills Program (CASP)-mentelemällä (Anttila, Koskela & Ruusuvuori, 2014).

Kriteerit kysymysten muodossa	Konttinen (2010)	Mäntylä ym. (2013)	Saarento (2015)	Salo & Takalo (2014)	Sällilä (2010)
Oliko tutkimuksen tavoitteet selkeästi määritelty?	2	1	2	2	2
Oliko laadullinen tutkimusmenetelmä sopiva?	2	2	1	2	2
Oliko tutkimusasetelma perusteltu ja sopiko se vastaamaan tutkimuskysymyksiin?	2	1	2	2	2
Sopiiko tutkittavien rekrytointistrategia tutkimuksen tavoitteisiin?	2	2	2	1	2
Kerättiin tutkimusaineisto siten, että saatiin tutkimusilmion kannalta tarkoituksenmukaista tietoa?	2	2	2	2	2
Oliko tutkijan mahdollinen vaikutus huomioitu tarkoituksenmukaisella tavalla?	2	1	2	2	2
Oliko tutkimuksen eettiset seikat otettu huomioon?	2	1	2	2	2
Oliko tutkimuksen analyysi riittävän tarkkaa ja perusteellista?	2	2	2	2	2

Oliko tutkimuksen tulokset selkeästi ilmaistu?	2	2	2	2	2
Kuinka hyödyllinen tutkimus oli?	2	2	2	2	2
Pisteet yhteensä:	20	16	19	19	20
Tulokset:	Laadullinen	Laadullinen	Laadullinen	Laadullinen	Laadullinen